

Nycklar till en öppen och inkluderande kyrka

En modell för att främja delaktighet och inkludering i församlingen

Sara Sten

Maria Lindell

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildning till socionom

Vasa 2026

EXAMENSARBETE

Författare: Sara Sten och Maria Lindell

Utbildning och ort: Socionom (YH), Vasa

Tilläggsbehörighet: Diakoni

Handledare: Luisa Tast

Titel: Nycklar till en öppen och inkluderande kyrka - En modell för att främja delaktighet och inkludering i församlingen

Datum: 12.5.2026 Sidantal: 25

Bilagor: 2

Abstrakt

Utvecklingsarbetet har gjorts som en delvis tillgodoräkning av examensarbete för (YH)-examen inom social- och hälsovård. Syftet med detta utvecklingsarbete var att undersöka hur inkludering kan främjas inom kyrkans verksamhet samt hur diakonalt arbete kan bidra till att stärka gemenskap och delaktighet. Studien bygger på en kombination av litteraturstudier och enkätundersökning riktad till diakoniarbetare inom Borgå stift. Analysen genomfördes med hjälp av tematisk analys och tolkades utifrån teoretiska perspektiv; inkludering, koinonia, empowerment samt Antonovskys teori om KASAM.

Resultatet visar att inkludering i kyrkliga sammanhang består av samspelet mellan människor där bemötande, tillgänglighet och lågtröskelverksamhet är av central betydelse. Diakonin är en väsentlig nyckelaktör i inkluderingsarbetet genom att skapa mötesplatser, möjliggöra delaktighet och stärka individens känsla av sammanhang. Samtidigt framkommer flera hinder, såsom resursbrist, tidsbrist och ofördelaktigt inarbetade system, vilka begränsar möjligheten att utveckla inkluderande verksamhet i praktiken.

Studien visar även att det finns ett tydligt behov av att utveckla nya arbetssätt, stärka samverkan med andra aktörer och öka kyrkans närvaro i samhället. Sammanfattningsvis framträder inkludering som en interaktiv process som kräver både relationella och strukturella förändringar. Resultatet kan fungera som stöd i kyrkans utvecklingsarbete för att främja en mer inkluderande församlingsverksamhet.

Språk: svenska

Nyckelord: inkludering, delaktighet, koinonia

BACHELOR'S THESIS

Author: Sara Sten and Maria Lindell

Degree Programme: Bachelor of Social Services, Vaasa

Additional qualification: Diaconia

Supervisor(s): Luisa Tast

Title: Keys to an Open and Inclusive Church - A Model for Promote Participation and Inclusion in the Congregation

Date 12.5.2026 Number of pages 25

Appendices 2

Abstract

The development work has been carried out as a partial accreditation of a thesis for a Bachelor's degree (UAS) in Social Services and Health Care. The purpose of this development work is to investigate how inclusion can be promoted within the church's activities and how diaconal work can contribute to strengthening community and participation. The study is based on a combination of literature studies and a survey aimed at diaconal workers within the diocese of Borgå. The analysis was carried out using thematic analysis and interpreted based on theoretical perspectives, inclusion, koinonia, empowerment and Antonovsky's theory of KASAM.

The results show that inclusion in church contexts is the interaction between people where hospitality, accessibility and low-threshold activities are of central importance. Diaconal work is an essential key player in the inclusion work by creating meeting places, enabling participation and strengthening the individual's sense of connection. At the same time, several obstacles emerge, such as lack of resources, lack of time and established systems, which limit the possibility of developing inclusive activities in practice.

The study also shows that there is a clear need to develop new ways of working, strengthen collaboration with other actors and increase the church's presence in society. In summary, inclusion emerges as an interactive process that requires both relational and structural changes. The results can serve as support in church development work to promote more inclusive parish activities.

Language: Swedish

Key words: inclusion, participation, koinonia

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
2	Bakgrund	2
3	Teoretiska utgångspunkter	3
3.1	Inkludering och exkludering	3
3.2	Gemenskap, delaktighet och Koinonia	5
3.3	KASAM som analytiskt verktyg	7
4	Metoder och genomförande	7
4.1	Datainsamling och urval	8
4.2	Utvecklingsprocess genom servicedesign	9
5	Analys och resultat	9
5.1	Delaktighet och inkludering	10
5.2	Framgångsfaktorer	11
5.3	Diakonins roll	12
5.4	Hinder och utmaningar	13
5.5	Utveckling och framtid	14
5.6	Samverkan	16
5.7	Sammanfattning av resultat och analys	17
6	Från idé till produkt	17
7	Tillförlitlighet och generaliserbarhet	18
8	Sammanfattande diskussion	19
9	Källförteckning	22

Figurförteckning

Figur 1 Upplevelse av församlingens arbete med inkludering (n=8)

Bilageförteckning

Bilaga 1 Enkät

Bilaga 2 Produkt

1 Inledning

Kyrkan har historiskt fungerat som en plats för gemenskap, stöd och tillhörighet. Samtidigt visar både forskning och samhällsutveckling att många människor idag upplever ensamhet, utanförskap och svårigheter att hitta sammanhang där de känner sig välkomna och delaktiga. I församlingskontext kan detta innebära att vissa grupper upplever att verksamheten inte är riktad till dem eller att sociala normer och traditioner skapar känslor av distans och exkludering. I ett samhälle präglad av ökad ensamhet och social utsatthet blir kyrkans roll som en inkluderande gemenskap viktig beskriver Dietrich, Jörgensen, Korslien & Nordstokke (2014, s. 15–18).

Detta utvecklingsarbete behandlar inkludering och delaktighet i församlingsverksamhet med fokus på diakonalt arbete. Genom litteraturstudier och enkätundersökning undersöks hur diakoniarbetare beskriver inkludering, vilka faktorer som främjar delaktighet samt vilka utvecklingsbehov som finns i arbetet med inkluderande gemenskaper.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur inkludering kan främjas i kyrkans verksamhet samt hur diakonalt arbete kan bidra till att stärka gemenskap och delaktighet. Genom litteraturstudier och en enkätundersökning identifieras nycklar för en mer tillgänglig församlingsverksamhet som kan vara till stöd i utvecklingsarbetet inom församlingar i Borgå stift.

För att nå utvecklingsarbetets syfte formulerades följande frågeställningar:

1. Vilka är nycklarna i ett delaktighetsfrämjande arbete?
2. Hur kan diakonalt arbete bidra till att stärka inkludering i kyrkan?
3. Vilka utvecklingsbehov finns för att främja inkludering i kyrkan utgående från erfarenheter och åsikter bland diakoniarbetare idag?

2 Bakgrund

Den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland grundar sig på tro, hopp och kärlek, där kärleken till vår nästa tar sig i uttryck genom omsorg. Detta förverkligas genom solidaritet och att försvara människovärdet (Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland, 2026). Enligt kyrkolagen (652/2023 kap. 1 § 2) ska kyrkan förverkliga kärleken till nästan i praktisk handling. Diakonin är kyrkans grunduppdrag och hör till hela församlingen, inte enbart diakonen. Diakonibarometern varslar redan år 2022 enligt Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland (2022) om en ökad arbetsmängd inom diakonin bestående av bland annat nätverkande och handledning av frivilliga samtidigt som resurserna inom diakonin inte ökade. Därav är det relevant att se över hur det diakonala arbetet kunde utvecklas.

Kyrkliga enheter har en operativ identitet som påverkas av de som bygger upp församlingen. Medlemmarna kan vara över- eller medelklass eller personer av arbetarklass. Man kan se kyrkan som ett socialt system där medlemmarna kommunicerar sinsemellan och eventuella kommunikationsstörningar och jämviktsförskjutningar kan uppstå (Gärde, 2014, s. 99–100). Därmed är det viktigt med tydliga riktlinjer och vägledning i församlingsarbetet. Evangeliska-lutherska kyrkan betonar bland annat arbetet för att främja jämlikhet och delaktighet samt inkludering som den väg att gå för församlingen (Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland, u.å.). Ett människovärdigt arbete ska ha sin grund i evangeliet, menar den Evangeliska-lutherska kyrkan. Den kristna synen på människovärdet visar på alla människors lika värde; som en del av Guds skapelse är alla lika värdefulla oavsett prestation och individuella egenskaper. När vi respekterar och älskar vår nästa läggs en grund för samverkan och våra ord får bli till handling (Evangeliska-lutherska kyrkan i Finland, 2024).

Borgå stift har tagit in en metod för positivt förändringsarbete, CABLE (Community Action Based Learning for Empowerment). Metoden används som pedagogiskt och relationsbaserat verktyg för att stärka delaktighet, gemenskap och empowerment inom grupper och samfund. Metoden utgår ifrån tanken att människor genom dialog, reflektion och gemensamt deltagande kan stärka sina egna resurser och möjligheter att påverka sin situation (Borgå stift, 2026). CABLE har sina rötter i samhällsarbete och emancipatorisk pedagogik där människors erfarenheter och resurser står i centrum. Genom gemensamma processer och reflektioner skapas förutsättningar för ökad delaktighet och inkludering.

En central del i CABLE-metoden är att skapa trygga gemenskaper där människor blir lyssnade till och möjlighet ges att påverka verksamheten. Detta kan kopplas till empowermentperspektivet där individen ses som aktiv aktör med egna resurser och förmågor (Askheim, 2012, s. 60–65). Metoden kan även förstås utifrån Aaron Antonovskys teori om KASAM. Genom att främja begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i gemenskapen kan människors känsla av sammanhang stärkas (Antonovsky, 1991, s. 17–18). CABLE blir särskilt relevant i detta utvecklingsarbete eftersom den betonar delaktighet, gemenskap och människors möjligheter att bli aktiva medskapare i församlingens verksamhet.

Kyrkans strategi *Öppna dörrar* (Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland, 2020) belyser utmaningen med sjunkande medlemstal och betonar vikten av gästfrihet och ett språk som människor förstår. Statistik från Borgå stift, år 2023–2025, visar på sjunkande deltagarsiffror vilket kan härledas till faktorer som individualism, pandemi och ekonomisk osäkerhet (Kirkontilastot, 2026). För att motverka polarisering behöver kyrkan kritiskt granska sin verksamhet och våga förnya sina arbetsformer. Därav är det relevant att se över vad som görs i församlingskontext och dess utvecklingsbehov.

3 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras de teorier och begrepp som ligger till grund för utvecklingsarbetet. Begreppen inkludering, exkludering, gemenskap och delaktighet är centrala för att förstå hur kyrkan och diakonin kan arbeta för att främja människors delaktighet i församlinglivet. Kapitlet behandlar även empowerment och KASAM, vilka användes som analytiska verktyg i studien.

3.1 Inkludering och exkludering

Inkludering innebär att människor inte enbart är närvarande i gemenskap utan också upplever tillhörighet, delaktighet och möjlighet att påverka. Inom diakonalt arbete är inkludering nära kopplat till den kristna människosynen där varje människa ses som skapad till Guds avbild och därmed har ett okränkbart värde. Inkludering är ett viktigt begrepp både inom socialt arbete och kyrkligt arbete. Begreppet syftar till att människor inte bara ska vara närvarande i en gemenskap utan också uppleva delaktighet, tillhörighet och ha

möjlighet att påverka. Inom diakonin innebär inkludering att kyrkan aktivt arbetar för att motverka utanförskap och skapa gemenskap där alla människor känner sig välkomna oberoende av bakgrund, livssituation eller funktionsförmåga. I kyrkans sammanhang handlar inkludering även om hur verksamheter planeras och genomförs för att människor med olika erfarenheter och behov ska kunna delta. En inkluderande församling präglas av öppenhet, tillgänglighet och respekt för människors olikheter (Dietrich m.fl., 2014, s. 82–85, 15–18).

Social inkludering kan beskrivas enligt Simplican, Leader, Kosciulek & Leahy (2015, s.26) som ett begrepp som är svårt att mäta och definiera. Hur begreppet framställs påverkas av socialpolitiska, individuella och samhällseliga faktorer. Det framkommer att en person med upplevelse av social inkludering uppfattar tillhörighet och lycka, och den som inte upplever social inkludering har större risk för upplevelse av ensamhet. Nordstokke (2011, s.45–47) beskriver i sin tur att Inkludering också är att se och uppmärksamma de strukturer som kan skapa exkludering i samhället. Personer som lever i ekonomisk utsatthet, ensamhet, psykisk ohälsa eller migration kan i högre grad riskera att hamna utanför den sociala gemenskapen. Diakonins uppgift är därför inte bara att ge stöd i svåra situationer utan också att arbeta för delaktighet och rättvisa i samhället.

Petersson och Davidsson (2016, s. 37–51) menar att vi kan se social *exkludering* som en process där människor stängs ute från gemenskap och delaktighet genom etablerade normer, praktiker och maktförhållanden. Exkludering kan därför ske både medvetet och omedvetet genom språk, traditioner, och organisatoriska arbetssätt. Gärde (2014, s. 99–100) beskriver kyrkan som ett socialt system där normer och kommunikationsmönster påverkar vilka som inkluderas i gemenskapen. Detta innebär att inkludering inte bara handlar om individens vilja att delta, utan också om hur verksamheten är organiserad och vilka normer som präglar gemenskapen.

I Bibeln beskrivs hur Jesus genom sina handlingar visade hur inkludering ska gå till. Jesus inkluderade de marginaliserade, syndare och människor som levde i utanförskap som inte alltid var uppskattat i samhället han rörde sig i på grund av politiska-, samhällseliga- och religiösa seder och regler. Jesus välkomnade alla i gemenskapen och till brödbrytande, även de som samhället vänt ryggen och som levde i utanförskap och förakt. Vi kan bland annat läsa i Lukasevangeliet kapitel 5 vers 27–32 (Bibeln, 2026) om hur Jesus ligger till bords i gemenskap med de föraktade och utstötta, tullindrivare, vilket pekar på att alla är

välkomna in i Guds gemenskap oberoende bakgrund. Kyrkans uppdrag handlar därför om att skapa gemenskaper där människor känner sig välkomna och betydelsefulla oberoende av bakgrund, livssituation eller funktionsförmåga.

3.2 Gemenskap, delaktighet och Koinonia

Gemenskap och delaktighet är centrala delar av både kristen tro och diakonalt arbete. Många människor upplever idag ensamhet och social isolering, vilket kan påverka både psykiska och fysiska hälsan negativt (Dahlberg & McKee, 2014, s. 18–20). Kyrkan kan därför fungera som en viktig mötesplats där människor får möjlighet att skapa relationer och känna tillhörighet. Som diakonal församling vill man rikta sig bland annat till människor som upplever ensamhet och risk för utslagning. Finlands röda kors ensamhetsbarometer visade år 2025 att två tredjedelar av 16-24-åringar i Finland känner sig ensamma regelbundet (Finlands röda kors, 2025). Alla känner vi oss ensamma någon gång men det är då ensamheten är ofrivillig som problem uppstår. I förlängningen kan den ofrivilliga ensamheten bidra till psykisk ohälsa därav är stödet till unga för att bygga trygga sociala relationer viktigt, och kan vara en del av församlingens diakonala arbete bland unga vuxna.

En miljö som är öppen, tillitsfull och skänker dig glädje. Och där du upplever att du förstår kontexten skapas förutsättningar för att personen söker sig till denna. Eckerdal menar (Forsling, Gustavsson & Wedell, 2019, s.150–151) att ett kulturellt glapp möjligen kan ha sin grund i det kyrkliga uttryckssättet och den samtida kulturen. Det kyrkliga uttrycket kan upplevas som gammaldags och invecklat vilket skapar utmaningar för församlingen i att nå ut med sitt budskap och göra kyrkorummet inbjudande för besökaren. Därav är det av prioritet för kyrkan att se över sina praktiker för att säkerställa att verksamheten är ändamålsenlig, främjar kyrkans syfte och skapar goda förutsättningar för att möta människors behov och förväntningar.

Gemenskap i församlingen handlar inte bara om social samvaro utan också om delaktighet i kyrkans liv genom verksamheten. En inkluderande gemenskap innebär att människor får möjlighet att bidra med sina egna erfarenheter och resurser. När människor upplever att de blir sedda och uppskattade kan gemenskapen stärkas och välbefinnande främjas (Patel & Davidson, 2019, s. 56). Dr. Sylvia Gale beskriver i rapporten *Practicing Community, Cultivating Democracy* hur gemenskapsbaserat arbete kan stärka människors delaktighet, tillit och upplevelse av demokratiskt deltagande. I sitt arbete vid Helsingfors

Diakonissanstalt D-stationer lyfter Gale fram betydelsen av lågtröskelverksamhet, ömsesidighet och relationellt arbete för att skapa inkluderande gemenskaper där människor känner sig betydelsefulla (Gale, 2025).

Koinonia är ett centralt begrepp inom kristen teologi och beskriver en gemenskap byggd på delaktighet, ömsesidighet och gemensamt ansvar. Begreppet omfattar både människans gemenskap med Gud och relationen människor emellan i församlingen. Enligt *The Church as Koinonia of Salvation* (United states conference of catholic Bishops, u.å.) innebär koinonia en gemenskap där människor formas genom kärlek, tillit och deltagande i ett gemensamt liv. Koinonia kan därför förstås som en grund för inkluderande församlingsgemenskaper där människor får möjlighet att känna tillhörighet och delaktighet.

Begreppet koinonia härstammar från grekiskan och används i Nya testamentet för att beskriva den kristna gemenskapen där människor delar liv, ansvar och tro med varandra (Blennberger, 2013, s. 120–123). Koinonia handlar inte enbart om social samvaro utan om en levd gemenskap där människor bär varandra och tillsammans skapar delaktighet och omsorg. Enligt kyrkans forskning och utbildning (2025, s. 307) upplever många finländare att kyrkans gemenskapsorientering är en viktig del av kyrkans uppgift. Gemenskapen kännetecknas av stillhet, andlig fördjupning och möjligheten att möta andra människor i en trygg miljö.

Delaktighet handlar om människors möjlighet att känna sig sedda, hörda och betydelsefulla i en gemenskap. Det innebär att varje individ ges utrymme att bidra med sina erfarenheter, tankar och gåvor, och att gemenskapen präglas av öppenhet, ansvar och ömsesidigt engagemang. Upplevelsen av att som individ höra samman med gemenskapen påverkar den enskildes utveckling till att ingå i gruppen. Som delaktig kan du påverka värderingar och normer. Således är relationer viktiga då det kommer till delaktighet och dessa relationer kan både vara synliga och osynliga (Cederlund & Berglund, 2024, s.14). Delaktighet kopplar även till tillhörighet i samhället och gemenskapen, och är tätt sammankopplat till hur du upplever dina påverkningsmöjligheter i din närmiljö eller samhälle vilket speglar sig i upplevelsen av jämlikhet och förtroende till omvärlden. Upplevelsen av delaktighet främjas genom att personen känner sig sedd, hörd och får ett gott bemötande. I samhället främjas delaktighet genom den sociala välfärden, skälig utkomst och bastjänster (Social- och hälsovårdsministeriet, 2025).

Cederlund och Berglund (2014, s. 13–15) beskriver delaktighet som upplevelsen av att höra samman med andra och samtidigt ha möjlighet att påverka normer och värderingar i gruppen. Delaktighet förutsätter därför relationer där människor blir bemötta med respekt och får möjlighet att bidra med sina erfarenheter och resurser. Diakonalt arbete kan bidra till gemenskap och delaktighet genom olika former av verksamheter såsom öppna mötesplatser, samtalsgrupper, stödgrupper och frivilligarbete. Dessa verksamheter kan fungera som lågröskelverksamheter där människor får möjlighet att mötas utan krav eller förväntningar. Genom sådana verksamheter kan församlingen bidra till att minska ensamhet och stärka sociala relationer.

3.3 KASAM som analytiskt verktyg

För att analysera inkludering och delaktighet används Aron Antonovskys teori om salutogenes och begreppet KASAM, känslan av sammanhang som består av tre delar *begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet* (Antonovsky, 1991, s.17). Begriplighet innebär att människor upplever att sammanhang och information är tydliga och möjliga att förstå. Hanterbarhet handlar om att individen upplever att det finns resurser och stöd för att möta olika utmaningar. Meningsfullhet syftar till att individen upplever att livet och deltagandet i olika sammanhang har ett värde och en betydelse.

Inom diakonalt arbete kan KASAM användas för att förstå hur människor upplever delaktighet och gemenskap. Christiansson, Hansson & Linde (2022, s. 192) beskriver att KASAM kan fungera som stöd i diakonalt arbete genom att fokusera på människors resurser och möjligheter snarare än begränsningar. KASAM kan även kopplas till ett pedagogiskt socialt arbete där man fokuserar på individens friska resurser och empowerment (Cederlund & Berglund, 2024, s. 13). Ett inkluderande arbete kan därmed bidra till att stärka människors känsla av sammanhang och upplevelse av mening, därav vill vi ta med oss KASAM som ett analytiskt verktyg i denna studie.

4 Metoder och genomförande

I studien använder vi en kvalitativ metod för att nå en djupare förståelse av diakoniarbetarnas erfarenheter. Enligt Patel och Davidsson (2019, s. 56–57) är kvalitativa

metoder särskilt lämpade när syftet är att belysa människors upplevelser och identifiera mönster i deras erfarenheter.

4.1 Datainsamling och urval

Datainsamlingen bestod av två delar: litteraturstudier av styrdokument och forskning, samt en enkätundersökning riktad till tjugoen diakoniarbetare inom Närpes- och Korsholm prosteri med godkännande av prosteriprostarna i fråga. Urvalen gjordes för att få en bild av arbetet i både landsbygds- och stadsmiljö. Åtta diakoniarbetare valde att besvara enkäten.

Enkäten, som skapades i Google Forms, innehöll 21 frågor som sändes ut till diakoniarbetare som frivilligt och anonymt fick besvara enkäten inom två veckor, se bilaga 1. För att få svar på frågeställning tre i examensarbetet, *vilka utvecklingsbehov finns för att främja inkludering i kyrkan utgående från erfarenheter och åsikter bland diakoniarbetare idag?*, behövde vi samla in information av diakoniarbetare. Svaren gav en riktning för de utmaningar och behov som kyrkan står inför. Bland frågorna behandlas teman kring hur församlingarna arbetar för en inkluderande kyrka, målgrupper, diakonins roll samt utmaningar och utveckling.

Genom att kombinera kvalitativa och kvantitativa frågor i enkäten strävar vi efter att få så uttömmande svar som möjligt. Genom kvalitativa frågor får diakoniarbetare dela sina åsikter och erfarenheter med egna ord, medan de kvantitativa frågorna skapar utrymme för att mäta resultatet på ett annat sätt. Syftet är att skapa en förståelse för hur inkludering praktiseras i kyrkans verksamhet och samtidigt få en förståelse för vilka variabler som påverkar detta.

I vårt utvecklingsarbete utgick vi från GVP-anvisningar, god vetenskaplig praxis, genom noggrannhet i vår dokumentering, analys av enkätsvar och resultat. Vi redovisar tydligt hur undersökningens resultat har samlats in, analyserats och tolkats (TENK, 2023). Deltagarna i enkätundersökningen informerades om syftet och hur materialet skulle användas samt att deltagandet var frivilligt och anonymt. I enlighet med Etikprövningsmyndigheten (2021) fick deltagarna tillräcklig information för att kunna ta ställning till sitt deltagande.

I litteraturstudien använder vi oss av kurslitteratur från socionomstudierna, kyrkans styrdokument och olika vetenskapliga källor. Sökord vi använt oss av är: delaktighet, meningsfullhet, gemenskap, diakoni, KASAM, exkludering, inkludering.

4.2 Utvecklingsprocess genom servicedesign

Utvecklingsarbetet utgår från Innovationsguidens modell för tjänstedisig, utvecklad av Sveriges Kommuner och Regioner (u.å.). Modellen beskriver en användarcentrerad utvecklingsprocess där behov identifieras, analyseras, och omsätts till praktiska lösningar. Metoden är relevant för detta utvecklingsarbete eftersom den fokuserar på delaktighet och verksamhetsutveckling utifrån användarens erfarenheter och behov (Holmlid & Wetter-Edman, 2021, s. 21, 72).

Arbetet struktureras utifrån Innovationsguidens olika steg: identifiera behov, undersöka, analysera och utveckla idéer till lösningar. Genom litteraturstudier och enkätundersökningar synliggörs behov och utvecklingsområden inom inkluderingsarbete i församlingskontext. Resultatet bidrar till utveckling av en produkt som kan fungera som stöd i församlingens arbete med delaktighet och inkludering. Valet av metoden motiveras med att den fokuserar på delaktighet och praktisk tillämpning. Detta möjliggör att utvecklingsarbetet förankras i verksamhetens behov och bidrar till att finna lösningar; ett flexibelt arbetssätt där lösningen formas utifrån de behov och erfarenheter som framkommer under processen (Sveriges Kommuner och Regioner, u.å.).

5 Analys och resultat

Materialet analyseras genom tematisk analys. Analysmetoden används för att identifiera återkommande mönster i respondenterna svar. Genom analysen synliggörs respondenternas erfarenheter och upplevelser av inkludering, delaktighet och diakonalt arbete i församlingskontext. Resultaten analyseras i relation till arbetets teoretiska utgångspunkter, särskilt KASAM, empowerment samt teoretisk inkludering och delaktighet. I linje med en hermeneutisk ansats har tolkningen således skett genom en växelverkan mellan delar och helhet (Alvesson & Skoldberg, 2008, s. 55–57).

5.1 Delaktighet och inkludering

Resultatet visar att respondenterna beskriver inkludering som ett arbete som bygger på bemötande, tillgänglighet och medvetenhet kring språk och sociala koder. Ett inkluderande arbetssätt handlar enligt respondenterna om att skapa trygga sammanhang där människor känner sig välkomna och förstår den gemenskap de deltar i. Analysen visar att språk och kommunikation har central betydelse för om människor upplever delaktighet i verksamheten.

Detta kan förstås med relation till Antonovskys teori om KASAM, där begriplighet handlar om att individen upplever sammanhanget som förståeligt och hanterbart (Antonovsky, 1991, s. 17). När verksamheten präglas av ett inkluderande språk och ett medvetet bemötande ökar möjligheten för individen att känna tillhörighet i gemenskapen.

En respondent beskriver detta genom att lyfta vikten av medvetenhet kring språk och bemötande:

“Att se och hälsa på alla. Att tänka på hur man pratar i arbetslaget och i församlingen, så att man är medveten om kulturen. Undvika att fastna i någon sorts jargong som inte alla förstår, eller känner sig bekväma i”

Resultatet visar samtidigt att inkludering inte enbart handlar om individuellt bemötande utan också om organisatoriska strukturer. Respondenterna beskriver att vissa traditioner och arbetssätt riskerar att skapa exkludering, även när intentionen är inkluderande. Detta kan förstås genom Petersson och Davidsson (2016, s. 51) beskrivning av social exkludering, där normer och etablerade praktiker påverkar vilka som inkluderas i gemenskapen.

En respondent beskriver detta genom att beskriva hur exkludering sker:

“Ja genom att stänga kyrkan för vissa personers”

Svaret visar att stängda dörrar till kyrkans verksamhet för vissa personer förekommer, även om så inte är önskvärt. Flera respondenter beskriver att vissa grupper fortfarande är svåra att nå, exempelvis unga vuxna, personer i arbetsför ålder, ensamma och HBTQ+- personer. Analysen visar därför att inkludering är en pågående process där både relationella och strukturella faktorer påverkar människors möjligheter till delaktighet.

5.2 Framgångsfaktorer

Relationer, lågtröskelverksamhet och möjligheten att känna sig behövd beskrivs som framgångsfaktorer i inkluderingsarbetet. Respondenterna lyfter särskilt fram vikten av verksamheter där människor får delta utan krav eller förväntningar. Ett öppet och välkomnande klimat beskrivs som avgörande för att människor ska våga delta i gemenskapen.

Analysen visar att lågtröskelverksamhet kan bidra till att minska upplevelser av ensamhet och utanförskap. När människor får möjlighet att delta utifrån sina egna förutsättningar ökar även känslan av hanterbarhet och trygghet. Detta kan kopplas till KASAM, där hanterbarhet handlar om att individen upplever att det finns resurser och stöd i omgivningen (Antonovsky, 1991).

En respondent beskriver betydelsen av lågtröskelverksamhet på följande sätt:

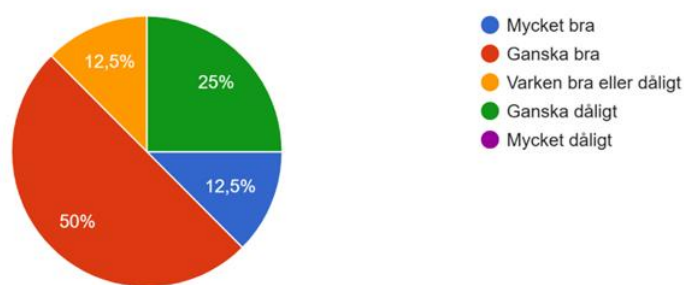
”Det behövs finnas verksamheter dit människor kan komma precis som de är, utan krav på prestation. ”

Behovet av att kravlös lågtröskelverksamhet omsätts i praktiken visar sig vara viktig bland diakoniarbetarena som deltog i enkätundersökningen. Resultatet visar även att frivillighet och möjligheten att bidra med egna resurser stärker upplevelsen av delaktighet. Respondenterna beskriver att människor ofta växer när de får känna sig behövda och betydelsefulla i gemenskapen. Detta kan förstås genom empowermentperspektivet, där individens resurser och möjligheter att påverka sin situation står i centrum (Askheim, 2012, s. 60–65). Flera respondenter beskriver även att trygghet och kontinuitet är viktiga faktorer för att skapa långsiktig delaktighet eftersom relationer som byggs över tid bidrar till att människor vågar vara sig själva och känner tillit till gemenskapen.

Genom resultaten besvaras studiens första frågeställning om vad som kännetecknar ett delaktighetsfrämjande arbete. Analysen visar att relationella faktorer såsom bemötande och tillgänglighet utgör grunden för inkludering. Samtidigt visar resultatet att dessa faktorer behöver kompletteras med ett mer medvetet arbete kring strukturer och normer för att inkludering ska bli hållbar över tid.

1. Hur upplever du att din församling arbetar med inkludering?

8 svar

Figur 1. Upplevelse av församlingens arbete med inkludering (n=8)

I cirkeldiagrammet ovan kan vi se att majoriteten av respondenterna (50%) upplever att församlingen arbetar ganska bra med inkludering. Samtidigt upplever 25% arbete som ganska dåligt, vilket tyder på att det finns utvecklingsbehov.

5.3 Diakonins roll

Diakonin har en central roll i arbetet med att främja inkludering och delaktighet i församlingen visar resultatet av studien. Respondenterna beskriver diakonin som en verksamhet som skapar mötesplatser, bygger relationer och möjliggör gemenskap för människor i olika livssituationer. Analysen visar att diakonalt arbete inte enbart handlar om att erbjuda stöd, utan också om att skapa möjligheter för människor att själva bidra och vara aktiva deltagare i gemenskapen. Detta kan förstås genom empowermentperspektivet, där individens resurser och förmågor lyfts fram i stället för att personen enbart ses som mottagare av hjälp (Askheim, 2012, s. 60–65).

En respondent beskriver detta genom att betona vikten av gemenskap och delaktighet:

” Det finns många sätt att jobba diakonalt. Det kan handla om grupper dit människor kan komma för att träffa andra människor och få vara del av en gemenskap. Människor kan också få komma och göra något konkret, ställa upp som frivillig och bidra till det gemensamma goda. De kan få känna att de behövs, att de har en uppgift och är viktiga. De kan få hjälpa andra. Det är bra och bidrar till inkludering både för de som hjälper och blir hjälpta.”

Det diakonala arbetet visar sig vara mångfacetterad med behov av att förverkliga mötesplatser och möjliggöra deltagande som frivillig i församlingens verksamhet. Resultatet visar också att diakonin kan fungera som en bro mellan individ och gemenskap. Enligt Nordstokke (2011, s.63–65) handlar diakonin om att frigöra människans resurser och skapa delaktighet både i kyrkan och samhället, vilket även sammanfaller med det resursförstärkande arbetet som talar för att belysa individens styrkor. Genom verksamheter där människor får möjlighet att delta aktivt kan vi se att känslan av meningsfullhet och tillhörighet stärks. Detta kan kopplas till KASAM, där meningsfullhet beskrivs som central drivkraft för människor engagemang (Antonovsky, 1991).

Analysen visar vidare att diakonins inkluderande arbete präglas av relationer, delaktighet och möjligheten att skapa trygga mötesplatser där människor får känna sig behövda och betydelsefulla. Studiens andra frågeställning om hur det diakonala arbetet kan bidra till att stärka inkludering i kyrkan pekar därmed på vikten av att skapa trygga och tillmötesgående mötesplatser för människor och att människans resurser, erfarenheter och förmågor ska ses som betydelsefulla tillgångar, snarare än att enbart fokusera på behov eller svårigheter.

5.4 Hinder och utmaningar

Respondenterna beskriver i resultatet upplevelse av resursbrist, tidsbrist och hur de traditionella arbetssätten skapar utmaningar i inkluderingsarbetet. Flera beskriver att det finns en vilja att utveckla verksamheten, men att begränsande resurser och invanda strukturer ibland försvårar förändringsarbete. Analysen visar också att organisatoriska faktorer påverkar möjligheten att arbeta långsiktigt med inkludering och delaktighet. När verksamheten präglas av fasta strukturer och begränsande resurser kan det bli svårt att möta människors olika behov och livssituationer.

En respondent beskriver detta genom att lyfta fram svårigheten att nå nya målgrupper:

”Vi når ofta samma människor som redan känner sig hemma i kyrkan”

Resultatet visar att kyrkan når ut till människor men att det ofta är samma människor som väljer att delta, vissa människor kan uppleva kyrkan som främmande eller svårtillgänglig och väljer således inte att delta. Respondenterna beskriver språk, traditioner och oskrivna normer ibland kan skapa känslor av utanförskap. Detta kan förstås genom Gärdes (2014, s.

99–100) beskrivning av kyrkan som ett socialt system där normer och kommunikationsmönster påverkar vilka som känner tillhörighet i gemenskapen.

Flera respondenter lyfter också att inkluderingsarbete kräver kontinuerlig reflektion kring verksamhetens normer och arbetssätt. Analysen visar därför att inkluderingsarbete är en pågående process som kräver både organisatorisk utveckling och medvetenhet kring bemötande och delaktighet.

5.5 Utveckling och framtid

I takt med samhällsförändringar och minskad tillhörighet till traditionella gemenskaper förändras också kyrkans roll i samhället. Tidigare har kyrkan ofta fungerat som en självklar mötesplats i människors vardag, medan dagens samhälle präglas av individualisering och större avstånd till institutioner (Gärde, 2014, s. 99–100). Detta ställer nya krav på hur församlingen arbetar med gemenskap och inkludering.

Resultatet visar att respondenterna ser behov av att utveckla nya arbetssätt för att skapa större delaktighet i församlingen. Särskilt lyfts behovet av flexibla verksamheter och nya mötesformer fram som viktiga utvecklingsområden. Framtidens inkluderingsarbete behöver präglas av öppenhet, flexibilitet och förmåga att möta människor i olika livssituationer. Respondenterna beskriver att verksamheten behöver utvecklas i takt med samhällsförändringarna i samhället och människornas behov.

En respondent beskriver detta genom att betona vikten av nytänkande:

” Vi behöver våga testa nya sätt att möta människor och skapa gemenskap.”

Resultatet visar att synlighet, bemötande och tillgänglighet är viktiga delar av framtidens arbete. Respondenterna beskriver att kyrkan behöver bli bättre på att nå människor utanför traditionella församlingsgemenskapen. Framtidens inkluderingsarbete behöver följaktligen kombinera tradition och förnyelse för att skapa gemenskaper där fler människor känner sig välkomna och delaktiga.

De normer och etablerade praktiker som formar verksamheter behöver granskas kritiskt. Enligt Alvesson och Sköldberg (2008, s.120) innebär reflektion att kritiskt granska det som tas för givet, vilket i denna studies utvecklingskontext skulle innebära att vi modigt

omprövar traditionella arbetsformer och öppnar upp för nya sätt att arbeta med det diakonala arbetet i församlingarna.

Flera respondenter lyfter fram vikten av ett mer öppet flexibelt arbetssätt:

“Mer icke-traditionellt arbete så vi når fler, öppet ledarskap som ser bristerna och möjligheterna.”

Citatet pekar på att förändring uppfattas som något som kan skapa förutsättningar för församlingen att nå flera människor samt att ledarskapet inom församlingen även är en nyckelfaktor i utvecklingsarbetet.

Samtidigt framkommer att tidsbrist är ett återkommande hinder i enkätundersökningen:

“Det finns alltid fler saker att utveckla. Det är tiden som sätter stopp många gånger.”

Citatet visar på en betydande utmaning där utvecklingsviljan blir en kontrast till organisatoriska begränsningar, utgående från citatet ovan begränsningar i form av tidsbrist. Utifrån KASAM kan detta kopplas till hanterbarhet, där brist på tid och resurser minskar möjligheten att genomföra förändringar i praktiken.

Resultatet i studien visar att respondenterna efterfrågar nya sätt att möta människor och skapa relationer utanför de traditionella verksamhetsformerna. Detta kan förstås som ett behov av att utveckla kyrkan från en verksamhetscentrerad organisation till en mer relations- och samhällsorienterad gemenskap. Nordstokke (2011, s. 63–65) beskriver att diakoni handlar om att möta människor där de befinner sig och att kyrkan behöver vara närvarande i människors vardag. Samtidigt visar tidigare forskning att människor fortfarande söker mening, sammanhang och existentiella gemenskaper även om formerna för deltagande förändras (Kyrkans forskning och utbildning, 2025, s. 307–309). Detta innebär att kyrkan fortsättningsvis kan ha en viktig roll som mötesplats, men att arbetssätten behöver utvecklas för att svara mot dagens samhälle. Kyrkan behöver därför både bevara sin identitet och samtidigt våga utveckla nya former för gemenskap och delaktighet.

Detta besvarar studiens tredje frågeställning och visar att behovet av utveckling handlar om mer än enskilda insatser. Det kräver en förändring där hela systemet kräver förändring, arbetssätt, strukturer och förhållningssätt som behöver samspela. En viktig fråga blir då:

Hur kan kyrkan utvecklas utan att förlora sin identitet, samtidigt som den blir mer relevant i människors vardag?

5.6 Samverkan

Samverkan beskrivs som en viktig del av inkluderingsarbetet utgående från resultatet av studien. Respondenterna i enkätundersökningen lyfter att samarbete med andra aktörer kan bidra till att nå människor som annars inte kommer i kontakt med församlingens verksamhet. Samverkan kan skapa möjligheter att dela resurser, kunskap och erfarenheter mellan olika verksamheter. Genom samarbete kan församlingen också få större förståelse för olika målgruppers behov och livssituationer.

En respondent beskriver betydelsen av samverkan på följande sätt:

” Vi behöver samarbeta mera med andra aktörer för att nå människor som annars inte hittar till kyrkan.”

Samarbete med andra aktörer ses som en resurs för att leda människor till kyrkans verksamhet, utgående från citatet ovan. Resultatet visar även att samverkan kan bidra till att stärka känslan av delaktighet och gemenskap i lokalsamhället. När olika verksamheter arbetar tillsammans ökar möjligheten att skapa inkluderande mötesplatser för människor med olika bakgrund och erfarenheter. Analysen visar därför att samverkan kan fungera som ett viktigt stöd i arbetet med att utveckla inkluderande verksamheter och skapa bredare gemenskaper.

Med KASAM som analytiskt verktyg kan samverkan bidra till att stärka hanterbarhet, genom att flera resurser samverkar kring individen, samt meningsfullhet, genom att individen får tillgång till fler sammanhang där delaktighet möjliggörs. Samverkan kan således fungera som en bro mellan individen och samhället. I relation till utvecklingsarbetets frågeställningar visar analysen att samverkan är en viktig faktor i det delaktighetsfrämjande arbetet, men det kräver både strukturella förutsättningar och en öppenhet att möta andra aktörers perspektiv. Samtidigt ser man ett utvecklingsbehov där samverkan behöver prioriteras och systematiseras för att bidra till ökad inkludering. Genom att samverka bidrar man till en mera hållbar inkludering.

5.7 Sammanfattning av resultat och analys

Analysen visar att delaktighetsfrämjande arbete kännetecknas av bemötande, tillgänglighet och lågtröskelverksamhet samt påverkas av relationella faktorer. Resultatet visar att människor behöver känna trygghet, begriplighet och meningsfullhet för att uppleva delaktighet i församlingens verksamhet. Litteraturstudier menar att personens upplevelse av meningsfullhet infinner sig när de ser ett värde i sitt deltagande och deltagande har en personlig betydelse för personen i fråga. Språk, sociala koder och organisatoriska strukturer påverkar samtidigt människors möjlighet att känna inkludering och tillhörighet.

Resultatet visar även att diakonin har en viktig roll i arbetet med inkluderande gemenskaper. Genom relationellt arbete, mötesplatser och verksamheter som främjar delaktighet kan diakonin bidra till att minska ensamhet och stärka människors känsla av gemenskap och mening. Analysen visar samtidigt att det finns flera utmaningar i inkluderingsarbetet. Resursbrist, traditionella arbetssätt och svårigheter att nå nya målgrupper påverkar verksamhetens möjlighet att arbeta långsiktigt med inkludering. Respondenterna beskriver därför behovet av nya arbetssätt, ökad flexibilitet och större samverkan med andra aktörer. Det finns en diskrepans mellan intention och praktik, där inkludering eftersträvas men inte alltid uppnås. Detta pekar på behov av fortsatt utveckling och reflektioner inom verksamheten. Sammanfattningsvis visar studien att inkluderingsarbete är en kontinuerlig process som kräver både organisatoriska utveckling och medvetenhet kring bemötande, språk och delaktighet.

6 Från idé till produkt

Utifrån från analysen av litteraturstudier och enkät ser vi att en produkt som belyser olika delområden i det inkluderande arbetet kan främja utvecklingen av församlingsverksamhet. Produkten är tänkt att vara ett praktiskt verktyg som kan användas för planering, reflektion, utvärdering och samverkan inom de områden där församlingar ser utvecklingsbehov.

Modellen lyfter särskilt fram:

- Inkluderande bemötande
- Lågtröskelverksamhet

- Delaktighet och gemenskap
- Reflektion kring språk och normer
- Samverkan och nätverk
- Flexibelt nytänkande

Produkten som skapades med stöd av designverktyget Canva, se bilaga 2, utformas till en modell som kan användas av anställda och frivilliga vid diskussioner samt som underlag för samarbete med olika aktörer. I produkten beskrivs olika förslag till hur man kan ta i bruk modellen som planerings- och reflektionsverktyg eller som utvärderingsverktyg och stöd för samverkan. Produkten fungerar som stöd för reflektion och utveckling inom församlingsverksamhet. Genom modellen kan arbetsgemenskaper synliggöra styrkor, utvecklingsbehov och strukturer som påverkar inkludering och delaktighet. Modellen kan användas både i planering av verksamhet och som stöd för diskussion inom arbetsteamet.

Utvecklingsarbetet och produkten delas med prosterna i Närpes och Korsholm för att uppmuntra till ett inkluderande arbete. Produkten kan med fördel användas brett inom församlingsverksamhet. Modellen vill vi göra lättöverskådlig, konkret och användarvänlig så att den är enkel att ta i bruk i olika sammanhang. Eftersom utvecklingsarbetet är en delvis tillgodoräkning av examensarbete med begränsad tidslinje ser vi att församlingar självständigt får bekanta sig med produkten och anpassa den till sina behov samt integrera den i sitt utvecklingsarbete.

7 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Studien baserar sig på ett begränsat urval, vilket innebär att resultaten inte kan generaliseras till alla församlingar. Resultatet bör i stället ses som indikationer på tendenser inom den studerande kontexten (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2020, s. 387–390). Den interna validiteten har stärkts genom att materialet analyserats tematiskt och relaterats till teoretiska perspektiv. Enligt Alvehus (2013, s. 122–124) ökar trovärdigheten när analysen är systematisk och transparent.

Eftersom studiens enkätundersökning baserade sig på ett begränsat antal deltagare från ett par Österbottniska prostier inom Borgå stift kan resultaten inte generaliseras till alla

församlingar i fråga om möjligheter och utmaningar som upplevts inom församlingarna. Borgå stift valdes eftersom skribenternas studier inom diakoni sker på Yrkeshögskolan Novia vilket utgår ifrån detta stift. Bilden kunde således ha breddats genom att bjuda in flera församlingar till enkätundersökningen, och från olika stift, men på grund av arbetets begränsade omfattning valdes denna kontext.

Produkten av utvecklingsarbetet ser vi att skall kunna tillämpas brett inom olika församlingar och stift och får således verka som en pelare för diskussion och utveckling inom församlingsverksamhet. Likaså ser vi att enkätundersökningen och dess resultat ska kunna inspirera till utveckling av en inkluderande verksamhet bland församlingar. Genom hela processen har etiken och det socialpedagogiska arbetssättet varit centralt, och vi har strävat efter att beakta en hållbar utveckling som gynnar församlingar och samhället som en del av en framtidssträvande samhällsutveckling. Resultatet av utvecklingsarbetet ska kunna användas brett inom församlingsverksamhet, vara hållbart och användas över tid.

Den interna validiteten undersöker vi genom att jämföra olika data i relation till varandra i frågor kring inkluderingens faktorer för att komma fram till ett resultat som stärker de slutsatser som vi i vår enkätundersökning kommer fram till. Vårt mål i undersökningen har således varit att bygga vår undersökning på källor som angriper temat med olika infallsvinklar samt tillvägagångssätt för att samla in material som är tillförlitligt.

Generaliserbarheten har vi beaktat genom att vid undersökningen och produktutvecklingen utvärdera om resultatet kan vara representativt för olika församlingar och ge stöd för utveckling inom dess verksamhet. I vår enkätundersökning bland diakoniarbetare ville vi i vår metod förhålla oss neutrala för att inte påverka resultatet av undersökningen. Detta har varit ett sätt för oss att få en bred och tillförlitlig bild av diakoniarbetarnas åsikter och erfarenheter. Samtidigt har vi i samband med enkätundersökningen informerat diakoniarbetare om vårt syfte med examensarbetet.

8 Sammanfattande diskussion

Syftet med utvecklingsarbetet har varit att undersöka hur inkludering förstås och hur det kan förverkligas i diakonalt arbete samt att identifiera utvecklingsbehov utifrån

diakoniarbetarnas erfarenheter. Resultatet visar att inkludering inte är statistiskt utan en pågående process som formas i samspel mellan relationella och strukturella faktorer.

Studien visar att **nycklarna till en öppen och inkluderande kyrka** är ett respektfullt bemötande, lågtröskelverksamhet, delaktighet och gemenskap. Inkludering förutsätter även reflektion kring normer, språk och strukturer samt en vilja att samverka och utveckling. Resultatet visar att diakonin har en central roll i att skapa trygga mötesplatser där människor får känna tillhörighet, mening och möjlighet att bidra. Medan utvecklingsbehovet främst handlar om att förändra arbetssätt så att de i högre grad svarar mot människors behov som helhet. Samt utvecklingsbehov i att stärka stödstrukturer genom samverkan och att öka tillgängligheten.

Analysen visar att bemötande, tillgänglighet och lågtröskelverksamhet är viktiga i det inkluderande arbetet. Detta stämmer överens med tidigare forskning som betonar att delaktighet skapas i relationer där individen känner sig sedd och hörd (Cederlund & Berglund, 2024). Samtidigt ser man att inkludering ofta stannar på en godtycklig nivå, där viljan att inkludera är stark men där praktiska och organisatoriska hinder begränsar genomförandet.

En betydande insikt i utvecklingsarbetet är den spänning som råder mellan inkludering som värdegrund och inkludering i praktiken. Trots att kyrkan betonar allas lika värde och vikten av gemenskap, visar resultatet att vissa grupper fortfarande är svåra att nå. Detta kan man se i relationen till teorin som social exkludering, där normer och strukturer bidrar till att vissa individer hamnar utanför gruppen eller samhället (Petersson & Davidsson, 2016).

Resultatet visar att inkluderingsarbete behöver bygga på delaktighet och gemensamma processer, vilket även betonas inom CABEL- metoden som används inom Borgå stift (Borgå stift, 2026). Diakonin har en central roll i inkludering och fungerar som en bro mellan individ och gemenskap genom att skapa mötesplatser och möjliggöra deltagande. Resultatet visar även att diakonins styrka också ligger i att i högre grad involvera människor som aktiva deltagare, vilket kan kopplas till ett empowermentperspektiv (Askheim, 2012).

Diakonin kan visa på hur ord och handling hör samman och står i ömsesidig relation till varandra. Den diakonala församlingen får i handling visa på Kristi kärlek genom praktisk verksamhet och även verka som upprätthållare av kyrkans värdegrund. Diakonins roll är således att vara brobyggare som praktiserar kärlek i handling och skapar trygga rum för

delaktighet. Vi bör även påminna oss om att hela församlingen har ett ansvar att visa ett diakonalt förhållningssätt, grundat i kärleken till vår nästa.

I Romarbrevet 12:4–6 (Bibeln, 2000) står det skrivet *“För liksom vi i en enda kropp har många lemmar och alla lemmarna inte har samma uppgift, så är vi många en enda kropp i Kristus. Men var för sig är vi varandras lemmar. Vi har olika gåvor efter den nåd vi har fått...”*. Vi bör således vara ödmjuka inför varandra och söka våra gåvor som var och en har fått av nåd av Herren. Som professionella får vi således arbeta för att var och ens individuella resurser och gåvor ska komma till användning vilket stärker människans upplevelse av meningsfullhet i förlängningen.

Genom att analysera resultatet utifrån KASAM blir det tydligt att inkludering förutsätter att verksamheten upplevs som begriplig, hanterbar och meningsfull. Det innebär att inkludering inte bara handlar om att erbjuda verksamhet, utan om hur denna utvecklas och upplevs av individen.

Studien visar också att utvecklingsbehovet är tydligt. Respondenterna efterfrågar nya arbetssätt, ökad samverkan och mer närvaro i samhället. Detta visar på ett behov av att kyrkan vågar ompröva traditionella former och utveckla mer flexibla och relationsbaserade arbetssätt. Samverkan visar sig i studien även vara en viktig sak som man kan öka och utvecklas för att främja inkludering. Kyrkan behöver i högre grad samverka med andra aktörer vilket detta kan bidra till att vi når nya målgrupper och stärka individens delaktighet i samhället. I *Vägledning för Borgå Stift* (Borgå stift, 2025, s.35–39) kan vi läsa om hur vi uppmuntras till reflektion kring samarbete, inkludering och gästfrihet i våra församlingar för att gå framtiden till mötes.

Sammanfattningsvis visar utvecklingsarbetet att ett delaktighetsfrämjande arbete kräver ett medvetet bemötande och en vilja att anpassa befintliga strukturer efter människors behov för att kyrkan ska kunna uppfylla sitt syfte att dela ordet och visa Kristi kärlek i handling. Vi bör även påminna oss om att inkludering är ett gemensamt ansvar där både individ, organisation och samhälle samspelar. Under arbetets gång har nya frågeställningar väckts, särskilt kring hur kyrkan kan balansera tradition och förnyelse i arbetet med inkludering. Dessa frågor kan utgöra en grund för vidare forskning och utvecklingsarbete.

9 Källförteckning

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. (1: a uppl.). Stockholm: Liber

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativa metod*. (2: a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, A. (1991). *Hälsans Mysterium*. Stockholm: Natur & Kultur.

Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups.

Bibeln. (2026). *Lukasevangeliet 5:27-32*. Hämtat 19.3.2026 från <https://www.bible.com/bible/1223/luk.5.27-32.SFB15>

Bibeln. (2000). *Romarbrevet 12:4–6*. Hämtat 28.4.2026 från <https://www.bibeln.se/bibel/B2000/ROM.12>

Blennberger, E. (2013). *Diakoni - tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum.

Borgå stift. (2025). *Gå med mig – Vägledning för Borgå stift*. Hämtat 11.5.2026 från https://www.borgastift.fi/uploads/2025/05/e7009aa8-vagledning-for-borga-stift_sve.pdf

Borgå stift. (2026). *Cable*. Hämtat 11.5.2026 från <https://www.borgastift.fi/diakoni/cable/>

Cederlund, C. & Berglund S-A. (2024). *Socialpedagogik - pedagogiskt socialt arbete*. (2:a uppl.) Stockholm: Liber.

Christiansson Drake, E., Hansson, M. & Linde, S. (2022). *Diakoni-reflektion och praktik*. Stockholm, Verbum.

Dahlberg, L. & McKee, K (2014). *Correlates of social and emotional loneliness in older people*. *Aging & Society*, 34(5), 1–25. Hämtat 3.4.2026 från <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3979439/>

Dietrich, S., Jørgensen, K., Korslien, K. & Nordstokke, K. (2014). *Diakonins teologi*. Stockholm: Verbum.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. (2026). *Värderingar och riktlinjer*. Hämtat 28.2.2026 från <https://evl.fi/sv/fakta-om-kyrkan/organisation-och-beslutsfattande/varderingar-och-riktlinjer/>

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. (2020). *Öppna dörrar strategi för Evangeliska-lutherska kyrkan i Finland fram till 2026*. Hämtat 28.2.2026 från <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4235/viewmode=previewview>

Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland. (2022). *Diakonibarometern 2022: Tillgången till social- och hälsovårdstjänsterna oroar diakoniarbetarna*. Hämtat 11.5.2026 från <https://evl.fi/sv/tiedote/diakonibarometern-2022-tillgangen-till-social-och-halsovardstjanster-oroar-diakoniarbetarna/>

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. (2024). *Öppna dörrar för alla En operativ jämställdhets- och likabehandlingsplan för kyrkan och församlingarna*. Hämtat 19.3.2026 från <https://evl.fi/plus/wp-content/uploads/sites/3/2024/03/Oppna-dorrrar-for-alla-En-operativ-jamstalldhets-och-likabehandlingsplan-for-kyrkan-och-forsamlingarna-152.pdf>

Evangeliska-Lutherska kyrkan i Finland. (u.å.). *Värderingar och riktlinjer*. Hämtat 11.5.2026 från <https://evl.fi/sv/fakta-om-kyrkan/organisation-och-beslutsfattande/varderingar-och-riktlinjer/>

Etikprövningsmyndigheten. (2021). Forskningsperson. Hämtat 27.4.2026 från <https://etikprovningensmyndigheten.se/for-forskningsperson/>

Finlands röda kors. (2025). *Finlands röda kors ensamhetsbarometer*. Hämtat 11.5.2026 från <https://www.rodakorset.fi/nyheter/2025/finlands-roda-kors-ensamhetsbarometer-ensamheten-bland-unga-och-unga-vuxna-har-okat/>

Forsling, J., Gustavsson, C., Wedell, F. (2019). *"Man ska vara sig själv" En bok om ungdomar, tro och delaktighet*. Stockholm: Marcus förlag.

Gale, S. (2025). *Paracyclic Community, Cultivating Democracy: Lessons from Professional Power Shifters*. Helsingfors: Diakonissalaitos. Hämtat 11.5. 2026 från <https://www.hdl.fi/wp->

content/uploads/2025/10/Diaconess_Foundation_Practicing_Community_Cultivating_Democracy.pdf

Gärde, J. (2014). *Religion och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Holmlid, S. & Wetter-Edman, K. (2021). *Tjänstedesign: principer och praktiker*. (1:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Stockholm: Liber.

Kyrkans forskning och utbildning. (2025). *Kyrkan i ovissa tider Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2020–2023*. Hämtat 23.4.2026 från <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4432/viewmode=infoview>

Kyrkolagen 652/2023. (2023). Hämtat 26.3.2026 från www.finlex.fi

Kirkontilastot. (2026). *Toimintatilastot/verksamhetsstatistik*. Hämtat 26.2.2026 från <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=285>

Nordstokke, K. (2011). *Liberating Diakonia: Diakonia in Context*. Oxford: Regnum Books.

Patel, R. & Davidsson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (5:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Petersson, F. & Davidsson, T. (2016). *Social Exkludering, Perspektiv, process, problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.

Simplican, S. C., Leader, G., Kosciulek, J. & Leahy, M. (2015). *Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: An ecological model of social networks and community participation*. Hämtat 19.3.2026 från <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0891422214004223?via%3Dihub>

Social- och hälsovårdsministeriet. (2025). *Främjande av Delaktighet*. Hämtat 19.3.2026 från <https://stm.fi/sv/delaktighet>

Sveriges Kommuner och Regioner. (u.å.). *Innovationsguiden-steg för steg*. Hämtad 25.4.2026 från <https://innovationsguiden.se/innovationsguiden/stegforsteg.64533.html>

TENK. (2023). *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland*. Hämtat 27.4.2026 från <https://tenk.fi/sv/anvisningar-och-material/GVP-anvisningarna-2012>

United states conference of catholic Bishops. (u.å.). *The Church as Koinonia of Salvation: Its Structures and Ministries*. Hämtat 11.5.2026 från <https://www.usccb.org/committees/ecumenical-interreligious-affairs/church-koinonia-salvation-its-structures-and>

NYCKLAR TILL INKLUDERING

Denna enkät riktar till diakoniarbetare inom Närpes- och Korsholms prosteri, i Borgå stift. För att göra undersökningen möjlig behöver vi din hjälp. Vi hoppas att du vill dela din erfarenhet och åsikter med oss – anonymt. På det sättet kan du bidra till information som kan utveckla verksamhet i församlingskontext. Vi samlar inte in information om den svarande såsom kön, ålder och vilken församling.

Svaren sammanställs för att få en uppfattning om hur inkludering inom församlingsverksamhet ser ut och för att dela goda exempel inom församlingsverksamhet.

Vi önskar få in svar av diakoniarbetare före 26.4 2026. Om ni är flera diakoniarbetare i samma församling är alla svar välkomna eftersom vi alla bär på olika erfarenheter och åsikter.

Uppskattad tidsåtgång: 10–15 minuter.

Svaren får ges korta och gärna så specifikt som möjligt.

Obs! Genom att skicka in enkäten godkänner du att ett sammanställt resultat av samtliga enkätsvar får publiceras i vårt examensarbete på Theseus (nätbibliotek som publicerar bland annat examensarbeten) och resultatet får användas för utveckling av församlingsverksamhet.

Gör så här:

Svara anonymt på valfrågorna och reflektionsfrågorna här nedan. Dela inte information som kan identifiera dig eller andra, tex namn, platser eller andra kännetecken.

Dina svar behandlas med omsorg och respekt.

Tack för att du delar med dig!

DELAKTIGHET OCH INKLUDERING

1. Hur upplever du att din församling arbetar med inkludering?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Ganska bra
- ☐ Varken bra eller dåligt
- ☐ Ganska dåligt
- ☐ Mycket dåligt

2. I vilken grad känner du att alla människor är välkomna i församlingen?

- ☐ I mycket hög grad
- ☐ I hög grad
- ☐ I viss grad
- ☐ I låg grad
- ☐ Inte alls

3. Vilka grupper upplever du att församlingen når?

- ☐ Äldre
- ☐ Barnfamiljer
- ☐ Unga
- ☐ Ensamma
- ☐ Person i ekonomisk utsatthet
- ☐ Invandrare
- ☐ HBTQ+-personer
- ☐ Övrigt:

4. Vilka grupper har ni svårast att nå?

5. Har ni i er församling verksamhet som är åldersöverskridande verksamhet, människor med olika bakgrunder, kultur och funktionsvariationer? Beskriv hur ni har lyckats med verksamheten/att nå målgruppen.

DIAKONINS ROLL

6. Hur viktig anser du att diakonin är för att skapa inkludering i kyrkan?

☐ Mycket viktig

☐ Ganska viktig

☐ Mindre viktig

☐ Inte viktig

7. På vilket sätt bidrar diakonalt arbete konkret till inkludering?

8. Vilka arbetssätt använder du för att nå utsatta eller marginaliserade grupper?

FRAMGÅNGFAKTORER (NYCKLAR)

9. Vilka faktorer är viktigast för att skapa en inkluderande verksamhet? (välj max 3)

☐ Bemötande

☐ Låg tröskel till deltagande

☐ Samarbete med andra aktörer

☐ Tillgängliga lokaler

☐ Språk och kommunikation

☐ Ledarskap

☐ Andligt innehåll

☐ Övrigt:

10. Hur viktigt är bemötande i mötet med människor?

1 2 3 4 5

(1 närmast mindre viktigt och 5 närmast avgörande)

11. Vad kännetecknar ett inkluderande bemötande enligt dig?

HINDER OCH UTMANINGAR

12. Vilka hinder möter du i arbetet med inkludering?

☐ Resursbrist

☐ Tidsbrist

☐ Attityder inom församlingen

☐ Brist på kunskap

☐ Strukturer/traditioner

☐ Språkbarriärer

☐ Stigma

☐ Övrigt:

13. Upplever du att kyrkan ibland exkluderar människor (omedvetet eller medvetet)?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Vet inte

14. Om du svarade JA på föregående fråga, på vilket sätt:

UTVECKLING OCH FRAMTID

15. Vad skulle behövas för att göra kyrkan mer inkluderande?

16. Vilka utvecklingsområden ser du i din församling?

17. I vilken grad finns det stöd från ledningen för inkludering?

☐ I mycket hög grad

☐ I hög grad

☐ I viss grad

☐ I låg grad

☐ Inte alls

SAMVERKAN

18. I vilken utsträckning bidrar samarbete med andra professioner och aktörer till att stärka inkludering i din församling?

☐ I mycket hög grad

☐ I hög grad

☐ I viss grad

☐ I låg grad

☐ Inte alls

19. Beskriv kort hur du/ni samarbetar med andra aktörer för att stärka inkludering

AVSLUTANDE REFLEKTION

20. Vad är enligt dig den viktigaste nyckeln till en öppen och inkluderande kyrka?

21. Något annat du vill hälsa till de studerande som genomför undersökningen?

NYCKLAR TILL EN ÖPPEN OCH INKLUDERANDE KYRKA

MODELLEN HAR UTVECKLATS MED SYFTE ATT STÖDJA FÖRSAMLINGAR I ARBETET MED INKLUDERING
MODELLEN BYGGER PÅ KASAM

MODELLEN FOKUSERAR PÅ TRE BETYDANDE DIMENSIONER:

BEGRIPLIGHET, HANTERBARHET OCH MENINGSFULLHET.

DESSA KOMPLETTERAS MED **BEMÖTANDE** OCH **SAMVERKAN** SOM GENOMGÅENDE PERSPEKTIV.

SYFTET MED MODELLEN ÄR ATT FUNGERA SOM ETT PRAKTISKT VERKTYG I PLANERING, GENOMFÖRANDE OCH UTVÄRDERING AV VERKSAMHETEN. SE ILLUSTRATION NEDAN:

MODELLEN KAN ANVÄNDAS SOM REFLEKTIONSVERKTYG I ETT ARBETSTEAM
FÖR ATT SYNLIGGÖRA STYRKOR OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN I DET
INKLUDERANDE ARBETET.

REFLEKTION

FORTSÄTT MENINGARNA NEDAN

BEMÖTANDE OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

I MÖTET MED MÄNNISKOR VISAR JAG INKLUDERING GENOM ATT...
JAG MÄRKER ATT JAG OMEDVETET EXKLUDERAR NÄR...
JAG ÄR SÄRSKILT UPPMÄRKSAM PÅ ATT INKLUDERA...
JAG UPPLEVER DET UTMANANDE ATT MÖTA...

DELAKTIGHET OCH GEMENSKAP

I VÅR VERKSAMHET BLIR MÄNNISKOR DELAKTIGA GENOM ATT...
JAG GER UTRYMME FÖR DELTAGARE ATT PÅVERKA GENOM ATT...
JAG SER ATT VISSA I GRUPPEN INTE DELTAR EFTERSOM...
JAG SKULLE KUNNA STÄRKA DELAKTIGHET GENOM ATT...

STRUKTURER OCH HINDER

I VÅR VERKSAMHET KAN HINDER FÖR INKLUDERING VARA...
TRADITIONER SOM PÅVERKAR INKLUDERING ÄR...
DET SOM BEGRÄNSAR VÅRT ARBETE MEST ÄR...
VI RISKERAR ATT EXKLUDERA NÄR VI...

KASAM SOM REFLEKTIONSFRÅGOR

BEGRIPLIGHET: VI GÖR VERKSAMHETEN TYDLIG OCH FÖRSTÅELIG GENOM ATT...
HANTERBARHET: VI UNDERLÄTTAR DELTAGANDE GENOM ATT...
MENINGSFULLHET: VI SKAPAR MENING FÖR DELTAGARNA GENOM ATT...

UTVECKLING

FÖR ATT BLI MER INKLUDERANDE BEHÖVER VI...
ETT FÖRSTA KONKRET STEG VI KAN TA ÄR...
VI KUNDE SAMARBETA YTTERLIGARE GENOM ATT...
VI SKULLE NÅ FLER MÄNNISKOR OM...
JAG VILL UTVECKLA MITT ARBETSSÄTT GENOM ATT...

HANDLINGSKRAFT TILLSAMMANS.
STANNA UPP. REFLEKTERA. UTVECKLA.

TA I BRUK MODELLEN

MODELLEN ÄR UTFORMAD SOM ETT PRAKTISKT VERKTYG SOM KAN ANVÄNDAS PÅ FLERA SÄTT I FÖRSAMLINGSVERKSAMHET.

NEDAN PRESENTERAS NÅGRA SÄTT:

1. PLANERINGSVERKTYG

MODELLEN KAN ANVÄNDAS I PLANERING AV NYA ELLER BEFINTLIGA VERKSAMHETER GENOM ATT STÄLLA VÄGLEDANDE FRÅGOR UTIFRÅN DE TRE DIMENSIONERNA:

- BEGRIPLIGHET: ÄR VERKSAMHETEN TYDLIG OCH LÄTT ATT FÖRSTÅ FÖR NYA DELTAGARE?
- HANTERBARHET: ÄR DET ENKELT ATT DELTA, OBEROENDE AV LIVSSITUATION?
- MENINGSFULLHET: FÅR DELTAGARNA MÖJLIGHET ATT BIDRA OCH KÄNNA SIG BEHÖVDA?

STÖDFRÅGA: PÅ VILKET VIS? (HUR SER DET UT NU OCH VART VILL VI)

GENOM ATT ANVÄNDA MODELLEN I PLANERINGSSKEDET KAN FÖRSAMLINGEN MEDVETET ARBETA MED ATT SKAPA INKLUDERANDE VERKSAMHET.

2. REFLEKTIONSVERKTYG I TEAMET

MODELLEN KAN ANVÄNDAS SOM UNDERLAG FÖR GEMENSAM REFLEKTION I ARBETSGRUPPEN. GENOM ATT DISKUTERA VERKSAMHETEN UTIFRÅN MODELLENS OLIKA DELAR KAN STYRKOR OCH UTVECKLINGSMÖJLIGHETER SYNLIKGÖRAS.

EXEMPEL PÅ REFLEKTIONSFRÅGOR:

- VILKA GRUPPER NÅR VI IDAG OCH VILKA NÅR VI INTE?
- HUR SER VÅRT BEMÖTANDE UT I PRAKTIKEN?
- FINNS DET STRUKTURER/GRUPPER SOM OMEDVETET EXKLUDERAS?

DETTA BIDRAR TILL ETT MER MEDVETET OCH KONTINUERLIGT UTVECKLINGSARBETE.

TA I BRUK MODELLEN

3. UTVÄRDERINGSVERKTYG

MODELLEN KAN ANVÄNDAS FÖR ATT FÖLJA UPP OCH UTVÄRDERA VERKSAMHETEN. GENOM ATT ÅTERKOPPLA TILL MODELLENS OLIKA DELAR KAN FÖRSAMLINGEN ANALYSERA I VILKEN GRAD VERKSAMHETEN FRÄMJAR DELAKTIGHET OCH INKLUDERING.

STÖDFRÅGOR:

- UPPLEVER DELTAGARNA ATT DE FÖRSTÅR OCH KÄNNER SIG TRYGGA I VERKSAMHETEN?
- HAR VERKSAMHETEN VARIT TILLGÄNGLIG OCH MÖJLIG ATT DELAT I?
- HAR DELTAGARNA FÅTT MÖJLIGHET ATT VARA AKTIVA OCH BIDRA PÅ SINA EGNA VILLKOR?

PÅ DETTA SÄTT KAN MODELLEN FUNGERA SOM STÖD FÖR KVALITETSUTVECKLING ÖVER TID.

4. STÖD I SAMVERKAN

MODELLEN KAN OCKSÅ ANVÄNDAS I SAMARBETE MED ANDRA AKTÖRER GENOM ATT TYDLIGGÖRA FÖRSAMLINGENS SYN PÅ INKLUDERING. DEN KAN FUNGERA SOM ETT GEMENSAMT SPRÅK I DIALOG MED EXEMPELVIS OFFENTLIGA SEKTORN, TREDJE SEKTORN ELLER ANDRA ORGANISATIONER. GENOM SAMVERKAN KAN VARJE ORGANISATIONS KOMPETENS TAS TILL VARA.

SAMMANFATTNINGSVIS FUNGERAR MODELLEN SOM ETT FLEXIBELT VERKTYG SOM KAN STÖDJA BÅDE PLANERING, REFLEKTION OCH UTVECKLING AV ETT INKLUDERANDE DIAKONALT ARBETE.

“BÄTTRE TVÅ ÄN EN, TY DE FÅR GOD LÖN FÖR SIN STRÄVAN. OM DE FALLER, KAN DEN ENE RESA UPP DEN ANDRE. MEN VE DEN ENSAMME! OM HAN FALLER, FINNS DET INTE NÅGON SOM KAN RESA UPP HONOM”
- PREDIKAREN 4: 9-10